

Ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för uttag och bortledande av grundvatten vid Högsöns vattentäkt, Luleå kommun

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 8 juni 2016 erhållit rubricerat ärende för yttrande. Med anledning härav vill SGU framföra följande:

SGU ska i svaret till Mark- och miljödomstolen i Umeå förutom att ge synpunkter på ansökan svara på om SGU anser att tillstånd för grundvattenuttag bör tidsbegränsas även i de norra delarna av Sverige samt yttra sig över frågan om placering av en ersättningsbrunn och dess påverkan på aktuell vattentäkt. Samma frågeställning har ställts till SGU i tre olika ärenden, M 592-15 (SGUs dnr: 33-1384/2016), M 188-16 (SGUs dnr: 33-1385/2016) och M 2475-16 (SGUs dnr: 33-1386/2016).

Tidsbegränsade tillstånd

SGU har i ett antal tidigare remisser framfört att det generellt bör vara en tidsbegränsning för alla tillstånd till grundvattenuttag. Frågeställningen har först uppkommit i södra Sverige där det finns ett antal konkurrerade verksamheter som har intresse i grundvattenresursen. Ett viktigt skäl till tidsbegränsning av tillstånd är att det är svårt att bedöma förutsättningarna om 25-30 år. Det gäller både behovet av grundvatten för sökanden och framtida förändringar i tillgången till följd av exempelvis klimatförändringar.

Mark- och Miljööverdomstolen (MMÖD) har i några domar upphävt tidsbegränsningen för allmän vattenförsörjning, bland annat med hänvisning till att det rör sig om ett allmänt intresse där behovet av dricksvatten knappast kommer att förändras över tiden och att det vid behov är möjligt att begära omprövning av tillståndet.

SGU anser alltså att tillstånd till uttag av grundvatten för andra ändamål än allmän vattenförsörjning bör vara tidsbegränsade. När det gäller uttag för allmän vattenförsörjning bör tillståndet tidsbegränsas om det i det enskilda fallet finns omständigheter som påkallar en sådan begränsning. SGU anser att följande bör beaktas vid en sådan bedömning.

1. Storleken på uttagen i förhållande till bedömd total grundvattentillgång inom aktuellt grundvattenmagasin. Vid bedömning av uttagens storlek är det viktigt att alla uttag vägs in i bedömningen. Det gäller både uttag som redan är

tillståndsgivna, uttag som sker men inte är tillståndspliktiga, samt uttag som bedöms kunna uppkomma. Ett exempel på uttag som kan uppkomma är bevattning av jordbruksmark som är lämplig för detta, men där bevattning inom tillrinningsområdet inte sker för tillfället. I de fall det totala bedömda uttaget överstiger 50 % av grundvattenbildningen bedömer SGU att tidsbegränsning bör aktualiseras. 50 % har valts utifrån att det finns en god marginal för de fall ett förändrat klimat medför en minskad grundvattenbildning, att bedömningen av de övriga uttagen är felaktigt och en säkerhetsmarginal i de fall grundvattenbildningen är överskattad. I SGUs Rapport 2013:01 "Bedömningsgrunder för grundvatten" klassas områden där uttags andel av grundvattenbildningen överstiger 50 % som att det finns en stark risk för påverkan på till exempel utflöden till våtmarker och även ytvattensystem.

2. Det förändrade klimatets påverkan på det aktuella grundvattenmagasinet. Om uttagen är belägna i Skåne, Blekinge, Kalmar eller Gotlands län bör tidsbegränsning aktualiseras. I den sydöstra delen av Sverige pekar flera klimatscenarier på att ett förändrat klimat kommer att innebära en minskad grundvattenbildning med en minskad tillgång som följd samt att torrperioderna blir längre. I dessa län är dessutom efterfrågan på grundvatten stor från flera aktörer. Som exempel kan nämnas de låga grundvattennivåer som råder på Öland och den vattenbrist som uppkommit till följd av utebliven grundvattenbildning.

Ersättningsbrunn

Vad gäller ersättningsbrunn så anser SGU att det kan finnas med i domen att sökanden ges rätt till en motsvarande brunn i samma grundvattenmagasin "till samma djup och med samma konstruktion" och att denna ska vara belägen inom 30 meter från befintlig brunn. Skälet till avståndet och till att ersättningsbrunnen ska vara likvärdig med den ursprungliga, är att det bedömda influensområdet bör hållas mer eller mindre intakt och att sakägarkretsen kan behållas. SGU vill här påpeka att för att en ersättningsbrunn ska få utföras ska den ursprungliga brunnen vara obrukbar, och efter att ersättningsbrunnen utförts ska den ursprungliga brunnen återfyllas. SGU vill även förtydliga att i Normbrunn -07 anges att avståndet mellan en ny brunn och en befintlig brunn för vattenförsörjning ska vara minst 30 meter. Denna avståndsrekommendation gäller för enskilda brunnar som är i drift och dessutom används av någon annan än den som planerar att utföra den nya brunnen. Med andra ord för att inte påverka grannens brunn. Skälen är dels att minska

påverkan i form av avsänkta grundvattennivåer men även för att minska risken för grumling av vattnet i den befintliga brunnen i samband med borrningen.

Underlagsmaterial Högsöns vattentäkt

SGU ser positivt på att en ansökningsprocess för tillstånd till bortledning av grundvatten från vattentäkten har inletts.

En brist i underlaget är hanteringen av källhänvisningar. Dels önskar SGU en tydligare källhänvisning till utförda undersökningar i ansökan, så att det framgår vilket faktaunderlag som de baseras på och dels bör de utredningar som nämns i texten även sammanställas i en referenslista.

SGU skulle vilja framföra att det finns ytterligare referenser vad gäller klimatförändringarnas påverkan på grundvattennivåerna, se SGUs-rapport 2015:19, Grundvattennivåer i ett förändrat klimat – nya klimat scenarier.

De undersökningar som presenteras i ansökan ger inte ett samlat hydrogeologiskt underlag som kan ligga till grund för bedömning av verksamhetens påverkan på grundvattenförekomsten och dess omgivning. Det saknas en tydlig bild över de hydrogeologiska förhållandena i området. SGU saknar bl.a. redovisning av jordlagerföljder, grundvattennivåmätningar, tabell över grundvattenkvalitetsdata, strömningsriktningar utifrån nivåmätningar samt en beräkning över grundvattenbildningen i området.

Påverkan

SGU anser att en längre provpumpning bör genomföras för sökt maxuttag för att undersöka hur verksamheten påverkar omgivningen. Det har enligt handlingarna tidigare genomförts ett flertal kortare provpumpningar med uttag i storleksordningen 0,6-4 l/s dock saknas dokumentation eller referenshänvisning.

Av handlingarna framgår det att vid ett uttag av 3 l/s ökar halterna av klorid i sådan grad att riktvärdet för grundvatten överskrids. Även halterna av sulfat förväntas öka vid ett ökat uttag.

Grundvattenförekomstens kemiska status är idag god men med risk att statusen inte uppnås till 2021 med anledning av halter av sulfat. SGU anser att det är anmärkningsvärt att halterna av sulfat i vattentäkten inte redovisas i ansökan.

SGU bedömer att det vid ett större uttag än nuvarande finns en risk att grundvattenförekomstens (SE732143-180547) kvalitativa status bli otillfredsställande och att uttaget riskerar att bidra till att den fastställda miljökvalitetsnormen inte följs.

Sammanfattning Högsöns vattentäkt

SGU anser att befintligt underlag inte är tillräckligt för att bedöma påverkan från verksamheten. För att kunna bedöma de hydrogeologiska förhållandena i området måste ytterligare uppgifter presenteras. Det krävs ytterligare undersökningar (bl.a. en längre provpumpning) för att klargöra hur grundvattenkvaliteten påverkas av ett uttag större än 0.6-0.7 l/s.

Beslut i detta ärende har fattats av verksjurist Helena Kjellson.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även statsgeolog Emil Vikberg, den senare föredragande, deltagit.

Helena Kjellson

Emil Vikberg